

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/web/sprawiedliwosc [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice] Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Justice for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/web/sprawiedliwosc [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości] Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

CZWARTA SEKCJA
SPRAWA BOLJEVIĆ PRZECIWKO SERBII
(Skarga nr 47443/14)

WYROK

Art. 8 • Obowiązki pozytywne • Przedawnienie uniemożliwiające przeprowadzenie badania DNA zmarłego mężczyzny oraz kontrolę ostatecznego wyroku zatwierdzającego jego zaprzeczenie ojcostwa, bez wiedzy skarżącego, zanim takie testy stały się dostępne • Brak arbitralności w uzasadnieniu sądów krajowych • Żywy i nadrzędny interes skarżącego związany z ustaleniem tożsamości jego ojca biologicznego • Zaprzeczenie ojcostwa odkryte wiele lat po upływie pięcioletniego terminu na wznowienie postępowania • Prawo krajowe uniemożliwiające uwzględnienie szczególnej sytuacji skarżącego • Wniosek o przeprowadzenie badania DNA niemający wpływu na życie prywatne domniemanego zmarłego ojca • Zachowanie pewności prawa samo w sobie nie wystarcza do pozbawienia skarżącego prawa do ustalenia swojego pochodzenia

STRASBURG

16 czerwca 2020 r.

OSTATECZNY

16/09/2020

Wyrok ten stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Boljević przeciwko Serbii,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (czwarta sekcja), zasiadając jako Izba w składzie:

Jon Fridrik Kjølbro, *Przewodniczący*,
Faris Vehabović,
Branko Lubarda,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Georges Ravarani,
Jolien Schukking,
Péter Paczolay, *Sędziowie*,

oraz Andrea Tamietti, *Kancierz Sekcji*,

mając na uwadze:

skargę (nr 47443/14) przeciwko Serbii wniesioną do Trybunału w dniu 20 czerwca 2014 r. na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela serbskiego Peđę Boljevića („skarżący”);

decyzję o zakomunikowaniu skargi Rządowi serbskiemu („Rząd”);

stanowiska stron;

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniach 3 marca, 5 maja i 26 maja 2020 r.,

wyduje następujący wyrok, który został przyjęty w ostatnim z wyżej wymienionych dni:

WPROWADZENIE

Skarga dotyczy wniosku skarżącego o ustalenie ojcostwa jego domniemanego ojca na podstawie metod badania DNA, które stały się dostępne dopiero wiele lat po tym, jak sądy krajowe orzekły już w tej kwestii.

FAKTY

1. Skarżący urodził się w 1969 r. i mieszka we wsi Ečka. Skarżącego reprezentował A. Mandić, prawnik praktykujący w Belgradzie.

2. Rząd był reprezentowany przez swoją pełnomocnik, Zoranę Jadrijević Mladar.

3. Okoliczności faktyczne sprawy, przedstawione przez strony, można streścić następująco.

I. POSTĘPOWANIE W SPRAWIE OJCOSTWA

4. W dniu 23 listopada 1971 r. Sąd Rejonowy w Zrenjaninie (*Okružni sud u Zrenjaninu*) orzekł, że niejaki A nie jest ojcem biologicznym skarżącego. Ponadto sąd nakazał urzędnikowi stanu cywilnego w Titogradzie (*matičar SO Titograd*) wprowadzenie odpowiedniej zmiany w urzędowym rejestrze

WYROK W SPRAWIE BOLJEVIĆ PRZECIWKO SERBII

urodzeń. Ówczesny Titograd (obecnie Podgorica) był stolicą Czarnogóry, która, podobnie jak Serbia, była częścią składową Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii.

5. A wniósł przeciwko skarżącemu i jego matce sprawę, która dotyczyła wyłącznie kwestii ojcostwa. Skarżącego, który był małoletni, reprezentował opiekun, prawnik ze Zrenjanina, wyznaczony przez miejscowy ośrodek opieki społecznej (*organ starateljstva*) w celu ochrony interesów skarżącego. W uzasadnieniu sąd rejonowy orzekł, że A i matka skarżącego poznali się między 10 a 13 lipca 1969 r. Zwrócił ponadto uwagę, że zawarli związek małżeński w dniu 11 sierpnia 1969 r. i że skarżący urodził się w dniu 25 grudnia 1969 r., około czterech miesięcy później. Ponieważ dostępna dokumentacja medyczna nie wskazywała na przedwczesny poród, zdaniem sądu rejonowego A nie mógł być ojcem biologicznym skarżącego. Sąd zasadniczo wywnioskował powyższe na podstawie zeznań świadka co do tego, kiedy matka skarżącego i A się poznali. Ze swej strony matka skarżącego twierdziła przez cały czas trwania postępowania, że utrzymywała stosunki seksualne z A od wiosny 1969 r., czyli przed zawarciem związku małżeńskiego. Sąd przesłuchał również szereg innych świadków, ale ich zeznania uznano za nieistotne. Ponadto chociaż badania krwi zostały przeprowadzone, ostatecznie uznano je za niejednoznaczne w odniesieniu do ustalenia, czy A był ojcem biologicznym skarżącego.

6. W następstwie odwołania wniesionego przez skarżącego i jego matkę w dniu 31 sierpnia 1972 r. Sąd Najwyższy Wojwodiny (*Vrhovni sud Vojvodine*) utrzymał w mocy wyrok sądu rejonowego i jego uzasadnienie, a tym samym wyrok ten stał się ostateczny. Sąd Najwyższy zauważył również m.in., że przesłuchanie jednego ze świadków nie było konieczne, mimo że kobieta ta była zaproszona na ślub A i matki skarżącego, który rzekomo był pierwotnie planowany na dzień 1 maja 1969 r. Zdaniem Sądu Najwyższego zeznania tego świadka byłyby bez znaczenia, ponieważ jej oświadczenie nie miało by wpływu na ustalenie, kiedy mogło dojść do stosunków seksualnych między A a matką skarżącego. W toku postępowania odwoławczego skarżący był ponownie reprezentowany przez tego samego wyznaczonego opiekuna.

7. Skarżący twierdzi, że dowiedział się o wyżej wspomnianych wyrokach dopiero w toku postępowania spadkowego wszczętego po śmierci A (w roku 2011 lub 2012, jak wynika z akt sprawy). Do tego czasu skarżący uważał za bezsporne, że A był jego ojcem biologicznym. Według skarżącego A nigdy nie zrobił niczego, co mogłoby poddać to w wątpliwość.

II. PODEJMOWANE PRZEZ SKARŻĄCEGO PRÓBY WZNOWIENIA POSTĘPOWANIA W SPRAWIE OJCOSTWA

8. W dniu 4 stycznia 2012 r. skarżący i jego matka wniesli o wznowienie postępowania (*podneli predlog za ponavljanje postupka*) zakończonego

wyrokiem Sądu Najwyższego Wojwodiny z dnia 31 sierpnia 1972 r. (zob. paragraf 6 powyżej). Ponieważ domniemany ojciec skarżącego zmarł, wniosek został skierowany przeciwko jego prawnym spadkobiercom. Skarżący i jego matka poinformowali sąd, kiedy i w jaki sposób skarżący dowiedział się o istnieniu tego wyroku i wyroku Sądu Rejonowego w Zrenjaninie z dnia 23 listopada 1971 r. (zob. paragrafy 4 i 7 powyżej), i zwrócili uwagę, że niezależnie od tych wyroków, A zawsze był uznawany za ojca skarżącego w urzędowym rejestrze urodzeń (*matična knjiga rođenih*). Ani A, ani matka skarżącego nigdy nie poinformowali skarżącego o tych wyrokach. Ponadto skarżący i jego matka zauważyli, że badanie DNA nie było możliwe w latach siedemdziesiątych XX wieku, lecz takie badanie można obecnie przeprowadzić na podstawie orzeczenia sądowego. Wszystkie powyższe okoliczności uzasadniały ich zdaniem wznowienie przedmiotowego postępowania cywilnego w celu potwierdzenia, że A był ojcem biologicznym skarżącego.

9. W dniu 9 stycznia 2012 r. Sąd Wyższy w Zrenjaninie (*Viši sud u Zrenjaninu*) ze względów proceduralnych oddalił wniosek skarżącego o wznowienie postępowania. Stwierdził on m.in., że: (i) kwestionowane wyroki zostały wydane w latach 1971 i 1972, a więc wiele lat temu; (ii) skarżący jako małoletni miał za każdym razem opiekuna wyznaczonego do reprezentowania go w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w Zrenjaninie; (iii) opiekun wniosł również następnie odwołanie do Sądu Najwyższego Wojwodiny; (iv) nie było dowodów, że dane sądy działały niezgodnie z prawem lub w inny sposób ograniczyły udział skarżącego za pośrednictwem jego opiekuna w toku postępowania; oraz (v) twierdzenie, że matka skarżącego nie poinformowała go o przedmiotowych wyrokach we właściwym czasie, nie było samo w sobie wystarczające, by uzasadnić wznowienia postępowania, o co wnioskował skarżący. W tych okolicznościach Sąd Wyższy w Zrenjaninie stwierdził, że skarżący nie wykazał, iż jego wniosek został złożony w terminie określonym w ustawie o postępowaniu cywilnym.

10. W dniu 18 stycznia 2012 r. skarżący i jego matka wniesli odwołanie od tej decyzji. W odwołaniu powtórzyli oni m.in. argumenty przedstawione we wniosku z dnia 4 stycznia 2012 r. (zob. paragraf 8 powyżej), dodając, że matka skarżącego nigdy nie próbowała ukryć prawdy przed skarżącym ze szkodą dla niego, lecz nie chciała „obciążać go niesprawiedliwością sądową”, do której doszło. Jako laiczka rzeczywiście nie rozumiała ona w pełni skutków prawnych takiej decyzji. W każdym razie pierwotne postępowanie było obarczone poważnymi wadami, fakty nie zostały ustalone prawidłowo, nauki sądowe w owym czasie (obejmujące badanie krwi) nie przynosiły jednoznacznego wyniku, świadkowie, którzy zostali przesłuchani, dopuścili się krzywoprzysięstwa przed sądem, a matka skarżącego nie miała możliwości zadania im pytań. Ponadto skarżący i jego matka zwrócili uwagę, że A nigdy nie próbował zmienić informacji zawartych w urzędowym

WYROK W SPRAWIE BOLJEVIĆ PRZECIWKO SERBII

rejestrze urodzeń, w którym nadal figurował jako ojciec skarżącego, oraz że wyznaczony przez państwo opiekun skarżącego sam również nie poinformował go później o przysługujących mu prawach w zakresie ustalenia ojcostwa A.

11. W dniu 31 stycznia 2012 r. Sąd Apelacyjny w Nowym Sadzie (*Apelacioni sud u Novom Sadu*) utrzymał w mocy orzeczenie Sądu Wyższego w Zrenjaninie z dnia 9 stycznia 2012 r. (zob. paragraf 9 powyżej), a także jego uzasadnienie. Sąd apelacyjny zauważył w szczególności, że twierdzenie skarżącego, jakoby dopiero niedawno został on poinformowany o zakwestionowanych wyrokach, nie ma znaczenia, ponieważ w pierwotnym postępowaniu był reprezentowany przez wyznaczonego opiekuna przed dwoma instancjami.

III. POSTĘPOWANIE PRZED SĄDEM KONSTYTUCYJNYM

12. W dniu 21 marca 2012 r. skarżący wniósł odwołanie do Sądu Konstytucyjnego (*Ustavni sud*). W odwołaniu zasadniczo powtórzył swoje wcześniejsze argumenty i podniósł, że odmówiono mu prawa do ustalenia prawdziwej tożsamości jego ojca biologicznego za pomocą badania DNA, co stanowiło naruszenie europejskiej konwencji praw człowieka i protokołów do niej. Skarżący utrzymywał również, że naruszono przysługujące mu prawa do rzetelnego procesu sądowego oraz do środka ochrony prawnej i równej ochrony przed sądem, które to prawa są zapisane w konstytucji (zob. paragrafy 16–17 poniżej).

13. W dniu 23 stycznia 2014 r. Sąd Konstytucyjny orzekł na niekorzyść skarżącego. W ten sposób odrzucił on, po pierwsze, skargę skarżącego dotyczącą rzetelności postępowania jako niezgodną *ratione materiae* z przepisami Konstytucji, ponieważ zakwestionowane orzeczenia sądów powszechnych dotyczyły jedynie odmowy wznowienia postępowania, które zostało już zakończone ostatecznym wyrokiem sądu. Po drugie, Sąd Konstytucyjny zauważył, że wniosek skarżącego o wznowienie postępowania był rozpatrywany w dwóch instancjach i że Konstytucja nie gwarantuje korzystnego rozstrzygnięcia w każdej sprawie. Po trzecie, co się tyczy skargi skarżącego w kwestii równej ochrony jego praw przed sądami oraz prawa dziecka do poznania tożsamości swojego ojca, Sąd Konstytucyjny orzekł, iż nie można uznać, że zakwestionowane orzeczenia sądowe miały jakikolwiek wpływ na te prawa w świetle konstytucji, biorąc pod uwagę zarówno treść, jak i charakter prawny tych orzeczeń.

IV. INNE ISTOTNE FAKTY

14. W wyroku z dnia 23 listopada 1971 r. (zob. paragraf 4 powyżej) sąd rejonowy zauważył m.in., że po narodzinach skarżącego A został zarejestrowany jako jego ojciec. W aktach urodzenia skarżącego (*izvodi iz*

matičnog registra rođenih) wydanych przez organy czarnogórskie w dniach 2 września 2014 r. i 14 czerwca 2019 r. A nadal figurował jako ojciec skarżącego.

WŁAŚCIWE RAMY PRAWNE

I. KONSTYTUCJA REPUBLIKI SERBII (*USTAV REPUBLIKE SRBIJE*; OPUBLIKOWANA W DZIENNIKU URZĘDOWYM REPUBLIKI SERBII – DZ.U. RS – nr 98/06)

15. Art. 18 stanowi m.in., że „[p]rawa człowieka i mniejszości gwarantowane w Konstytucji stosuje się bezpośrednio”, podobnie jak prawa „gwarantowane przez powszechnie akceptowane zasady prawa międzynarodowego [...] [i] ratyfikowane w umowach międzynarodowych”. Prawa człowieka i prawa mniejszości „winny być interpretowane [...] z poszanowaniem obowiązujących międzynarodowych standardów praw człowieka i mniejszości oraz praktyką instytucji międzynarodowych czuwających nad ich wdrażaniem”.

16. Art. 32 przewiduje m.in. prawo do rzetelnego procesu sądowego w postępowaniu cywilnym i karnym.

17. W art. 36 zapisano m.in. zasadę równej ochrony praw przed sądem, jak również przysługujące każdemu prawo do odwołania lub innych środków ochrony prawnej przeciwko każdej decyzji dotyczącej jego praw, obowiązków lub prawnie chronionych interesów.

18. Art. 170 stanowi, że „[s]karga konstytucyjna może być wniesiona przeciwko konkretnym decyzjom lub działaniom organów państwowych lub organizacji, którym zostały powierzone zadania publiczne naruszające lub ograniczające prawa i wolności człowieka oraz mniejszości, zagwarantowane w Konstytucji, o ile zostały wyczerpane inne środki prawne przewidziane do ich ochrony”.

II. USTAWA Z 2004 R. O POSTĘPOWANIU CYWILNYM (*ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU*, OPUBLIKOWANA W DZ.U. RS nr 125/04 ORAZ 111/09)

19. W czasie mającym znaczenie dla sprawy art. 279 § 1 ustawy o postępowaniu cywilnym przewidywał m.in., że sąd cywilny odrzuca pozew jako niedopuszczalny, jeżeli uzna, że sprawa przed nim zawisła została już rozstrzygnięta w drodze ostatecznego orzeczenia.

20. Art. 422 stanowił m.in., że sprawa zakończona ostatecznym orzeczeniem sądu może zostać wznowiona: (i) jeżeli stronie danego postępowania niezgodnie z prawem odmówiono możliwości udziału w tym postępowaniu; (ii) jeżeli osoba, która nie miała legitymacji procesowej do bycia stroną postępowania, faktycznie uczestniczyła w postępowaniu jako

strona lub jeżeli istniały inne istotne problemy pod względem upoważnienia lub reprezentacji prawnej stron; (iii) jeżeli zakwestionowane ostateczne orzeczenie opierało się na fałszywych zeznaniach świadka lub biegłego sądowego lub na sfalszowanych dokumentach; (iv) jeżeli orzeczenie zostało wydane w wyniku przestępstwa popełnionego przez sędziego, ławnika, stronę postępowania, opiekuna prawnego lub przedstawiciela prawnego strony lub przez jakąkolwiek osobę trzecią; (v) jeżeli później pojawiła się możliwość powołania się przez stronę postępowania na inne ostateczne orzeczenie sądu wydane w tej samej sprawie i między tymi samymi stronami, ale we wcześniejszym terminie; (vi) jeżeli zakwestionowane ostateczne orzeczenie opierało się na innym orzeczeniu wydanym przez sąd lub innej decyzji wydanej przez organ administracyjny, które w tym czasie uchylono lub unieważniono; (vii) jeżeli zakwestionowane ostateczne orzeczenie opierało się na rozstrzygnięciu prejudycjalnym kwestii prawnej, która została następnie rozstrzygnięta w inny sposób przez inny organ; (viii) jeżeli strona postępowania dowiedziała się później o nowych faktach lub dowodach, które mogłyby doprowadzić do korzystniejszego wyniku postępowania, gdyby były znane wcześniej; (ix) jeżeli Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał później orzeczenie dotyczące tej samej lub podobnej kwestii prawnej w odniesieniu do pozwanego państwa oraz (x) jeżeli Sąd Konstytucyjny później stwierdził w związku z przedmiotowym postępowaniem naruszenie praw lub wolności zagwarantowanych w konstytucji.

21. Art. 424 stanowił m.in., że w odniesieniu do podstaw, o których mowa w ppkt (i) i (viii) powyżej, wniosek można złożyć w terminie 30 dni od dnia, w którym strona ubiegająca się o wznowienie postępowania otrzymała dane ostateczne orzeczenie lub mogła poinformować sąd o nowych faktach lub dowodach. W każdym razie po upływie pięciu lat od daty, z którą kwestionowane orzeczenie stało się ostateczne, nie można wnosić o wznowienie postępowania, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w ppkt (i), (ii), (ix) i (x) powyżej.

III. USTAWA Z 2011 R. O POSTĘPOWANIU CYWILNYM (*ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU*, OPUBLIKOWANA W DZ.U. RS nr 72/11, 49/13, 74/13, 55/14, 87/18 I 18/20)

22. Art. 426 stanowi m.in., że postępowanie cywilne zakończone ostatecznym orzeczeniem sądu może zostać wznowione na wniosek strony tego postępowania, jeżeli Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok, „w którym stwierdzono naruszenie praw człowieka istotne dla korzystniejszego wyniku danego postępowania”.

23. W dniu 1 lutego 2012 r. przepisy te uchylili i zastąpiły ustawę z 2004 r. o postępowaniu cywilnym

IV. USTAWA O RODZINIE (*PORODIČNI ZAKON*, OPUBLIKOWANA W DZ.U. RS nr 18/05 I 72/11)

24. Art. 55 § 1 i art. 251 § 1 ustawy o rodzinie stanowią m.in., że w razie potrzeby dziecko może w dowolnej chwili wszcząć postępowanie w sprawie ojcostwa, co oznacza, że nie obowiązuje żaden termin. Art. 255 tej samej ustawy stanowi, że jeżeli dziecko wniesie pozew o ustalenie ojcostwa po śmierci swojego domniemanego ojca, spadkobiercy tego domniemanego ojca staną się pozwanymi w postępowaniu, a w przypadku braku takich osób pozwanym będzie sama Republika Serbii.

PRAWO

I. ZARZUCANE NARUSZENIE ART. 8 KONWENCJI

25. Skarżący podniósł, że powinien być mieć możliwość ustalenia tożsamości swojego ojca biologicznego za pomocą badania DNA, i powołał się przy tym na Konwencję i szereg protokołów do niej.

26. Trybunał, dokonując subsumpcji w sprawie zawisłej przed nim (zob. m.in. *Radomilja i Inni p. Chorwacji* [WI], nr 37685/10 i 22768/12, § 114 i 126, 20 marca 2018 r.), uznał, że powyższy zarzut należy zbadać na gruncie art. 8 Konwencji, który w stosownym zakresie brzmi następująco:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego [...]

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”.

A. Dopuszczalność

I. Właściwość rzeczowa (ratione materiae) Trybunału

27. Jako że kwestia możliwości zastosowania podlega jurysdykcji Trybunału *ratione materiae*, należy zapewnić poszanowanie ogólnej zasady rozpoznawania skarg i dokonać analizy w tym zakresie na etapie rozpatrywania dopuszczalności, chyba że istnieje konkretny powód, by zagadnienie to uwzględnić przy rozpatrywaniu przedmiotu sprawy. W niniejszej sprawie brak jest takiego konkretnego powodu, zatem kwestię możliwości zastosowania art. 8 Konwencji należy badać na etapie rozpatrywania dopuszczalności (zob. odpowiednio *Denisov p. Ukrainie* [WI], nr 76639/11, § 93, 25 września 2018 r.).

28. Trybunał wielokrotnie orzekał, że postępowanie dotyczące ojcostwa wchodzi w zakres stosowania art. 8 (zob. np. *Mikulić p. Chorwacji*,

nr 53176/99, § 51, ETPCz 2002-I; *Jäggi p. Szwajcarii*, nr 58757/00, § 25, ETPCz 2006-X; oraz *Backlund p. Finlandii*, nr 36498/05, § 37, 6 lipca 2010 r.). W rozpatrywanej sprawie do Trybunału nie zwrócono się o określenie, czy postępowanie mające na celu ustalenie więzi rodzicielskich między skarżącym a jego ojcem biologicznym dotyczy „życia rodzinnego” w rozumieniu art. 8, ponieważ w każdym przypadku prawo do poznania wstępnych wchodzi w zakres pojęcia „życia prywatnego”, które obejmuje istotne aspekty tożsamości osobistej, takie jak tożsamość rodziców (zob. *Odièvre p. Francji* [WI], nr 42326/98, § 29, ETPCz 2003-III, oraz *Backlund, op. cit.*, § 37). Z tego względu fakty przedmiotowej sprawy wchodzi w zakres stosowania art. 8 Konwencji i Trybunał ma właściwość *ratione materiae* do ich zbadania.

2. Zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania krajowych środków odwoławczych

(a) Stanowiska stron

29. Rząd twierdził, że skarżący nie wykorzystał istniejącego i skutecznego środka krajowego. W szczególności skarżący powinien był wnieść nowy pozew o ustalenie ojcostwa na podstawie art. 55 ustawy o rodzinie (zob. paragraf 24 powyżej), a następnie w ramach tego postępowania zaproponować przeprowadzenie badania DNA w celu ustalenia tożsamości swojego ojca biologicznego. Taki pozew można było wnieść w dowolnym momencie, ponieważ nie istnieje ustawowy termin na jego wniesienie. Nie zostałyby on również odrzucony ze względu na powagę rzeczy osądzonej z uwagi na nagły interes skarżącego i konieczność ostatecznego rozstrzygnięcia kwestii ojcostwa. Na poparcie swoich argumentów Rząd powołał się również na orzecznictwo Trybunału, które uznał za istotne w odniesieniu do Serbii (zob. *Jevremović p. Serbii*, nr 3150/05, § 101, 17 lipca 2007 r.).

30. Rząd stwierdził ponadto, że w każdym razie skarżący nie wykorzystał prawidłowo procedury skargi konstytucyjnej, ponieważ jego zarzuty podniesione w samej skardze konstytucyjnej miały „bardzo ogólny charakter” i nie zostały odpowiednio uzasadnione. W związku z tym Rząd w pełni poparł orzeczenie Sądu Konstytucyjnego oraz jego uzasadnienie (zob. paragraf 13 powyżej). Podniósł również, że Sąd Konstytucyjny nie mógł wykroczyć poza zakres zarzutów podniesionych przez skarżącego, które miały zasadniczo charakter proceduralny i dotyczyły odmownego rozpatrzenia przez sądy powszechne wniosku skarżącego o wznowienie postępowania zakończonych w latach 70. XX wieku.

31. Skarżący utrzymywał, że spełnił wymóg wyczerpania krajowych środków odwoławczych, a w szczególności, że prawidłowo wniósł skargę do Sądu Konstytucyjnego, ale nie uzyskał naprawienia szkody. W odniesieniu do powództwa cywilnego na gruncie art. 55 ustawy o rodzinie, o którym

wspomniął Rząd, skarżący podniósł, że taka skarga byłaby niemożliwa, ponieważ sądy wydały już w latach 70. ubiegłego wieku ostateczny wyrok w tej samej kwestii (zob. paragrafy 4–6 powyżej).

(b) Ocena Trybunału

(i) Zasady ogólne

32. Trybunał przypomina, że państwa są zwolnione z odpowiadania przed międzynarodowym organem za swoje działania, dopóki nie mają możliwości naprawienia szkody w ramach własnego systemu prawnego (zob. m.in. *Akdivar i Inni p. Turcji*, § 65, 16 września 1996 r., *Zbiór Wyroków i Decyzji* 1996-IV, oraz *Vučković i Inni p. Serbii* (zastrzeżenie wstępne) [WI] nr 17153/11 i 29 innych, § 70, 25 marca 2014 r.). W przypadku gdy istnieją mechanizmy konstytucyjne mające na celu ochronę podstawowych praw i wolności człowieka, jak ma to miejsce w Serbii, na pokrzywdzonym spoczywa obowiązek zbadania zakresu tej ochrony (zob. m.in. *Vinčić i Inni p. Serbii*, nr 44698/06 i 30 innych, § 51, 1 grudnia 2009 r.).

33. Obowiązek wyczerpania krajowych środków odwoławczych wymaga zatem od skarżącego zwykłego skorzystania ze środków odwoławczych dostępnych i wystarczających w odniesieniu do jego roszczeń wnoszonych na mocy Konwencji. Istnienie wspomnianych krajowych środków odwoławczych musi być dostatecznie pewne nie tylko w teorii, lecz także w praktyce, gdyż bez tego nie będą one w wymagany sposób dostępne ani skuteczne (zob. *Akdivar i Inni*, *op. cit.*, § 66, oraz *Vučković i Inni*, § 71).

34. Na podstawie art. 35 ust. 1 wymagane jest też, aby skargi, które mają zostać następnie złożone w Strasburgu, zostały przedstawione właściwemu organowi krajowemu, przynajmniej co do istoty (zob. np. *Castells p. Hiszpanii*, 23 kwietnia 1992 r., § 32, seria A nr 236; *Gäffen p. Niemcom* [WI], nr 22978/05, § 144 i 146, ETPCz 2010; oraz *Fressoz i Roire p. Francji* [WI], nr 29183/95, § 37, ETPCz 1999-I) i zgodnie z wymogami formalnymi oraz z poszanowaniem terminów określonych w prawie krajowym, jak również aby zostały wcześniej wykorzystane wszelkie środki proceduralne mogące zapobiec naruszeniu Konwencji (zob. *Vučković i Inni*, *op. cit.*, § 72).

35. Aby środek odwoławczy był skuteczny, musi umożliwiać bezpośrednie zaradzenie sytuacji i musi oferować uzasadnione szanse na powodzenie (zob. *Balogh p. Węgrom*, nr 47940/99, § 30, 20 lipca 2004 r.; oraz *Sejdovic p. Włochom* [WI], nr 56581/00, § 46, ETPCz 2006-II). Istnienie samych wątpliwości co do szans powodzenia konkretnego środka odwoławczego, który nie jest w oczywisty sposób daremny, nie jest uzasadnioną przyczyną niewyczerpania tego sposobu naprawienia szkody (zob. *Akdivar i Inni*, *op. cit.*, § 71; *Scoppola p. Włochom (nr 2)* [WI], nr 10249/03, § 70, 17 września 2009 r.; oraz *Vučković i Inni*, *op. cit.*, § 74).

36. Trybunał często podkreślał jednak konieczność stosowania zasady wyczerpania z pewną elastycznością i bez nadmiernego formalizmu (zob.

Ringeisen p. Austrii, § 89, 16 lipca 1971 r., seria A nr 13; *Akdivar i Inni*, *op. cit.*, § 69; oraz *Vučković i Inni*, *op. cit.*, § 76). Jeśli przykładowo dostępny jest więcej niż jeden potencjalnie skuteczny środek odwoławczy, skarżący jest zobowiązany skorzystać z jednego wybranego przez siebie środka (zob. m.in. *Micallef p. Malcie* [WI], nr 17056/06, § 58, ETPCz 2009; *Nada p. Szwajcarii* [WI], nr 10593/08, § 142, ETPCz 2012; *Göthlin p. Szwecji*, nr 8307/11, § 45, 16 października 2014 r.; i *O’Keeffe p. Irlandii* [WI], nr 35810/09, § 109–111, ETPCz 2014 (fragmenty)).

37. Jeżeli chodzi o ciężar dowodu, to na Rządzie spoczywa obowiązek podniesienia zarzutu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych celem przekonania Trybunału, że środek odwoławczy był skuteczny, dostępny w teorii i praktyce w przedmiotowym czasie. Kiedy zostanie to udowodnione, do skarżącego należy wykazanie, że środek odwoławczy przedstawiony przez Rząd został rzeczywiście wykorzystany lub z jakiegoś powodu był nieodpowiedni i nieskuteczny w szczególnych okolicznościach sprawy lub że istniały szczególne okoliczności zwalniające skarżącego z wymogu wykorzystania tego środka (zob. *Akdivar i Inni*, *op. cit.*, § 68; *Demopoulos i Inni p. Turcji* (dec.) [WI], nr 46113/99 i 7 innych, § 69, ETPCz 2010; *McFarlane p. Irlandii* [WI], nr 31333/06, § 107, 10 września 2010 r.; oraz *Vučković i Inni*, *op. cit.*, § 77).

(ii) Zastosowanie tych zasad w niniejszej sprawie

38. Powracając na grunt niniejszej sprawy, Trybunał zauważa, że chociaż ustawa o rodzinie obowiązywała od 2005 r., Rząd nie przedstawił żadnego orzecznictwa krajowego, z którego wynikałoby, że nowy pozew o ustalenie ojcostwa oparty na art. 55 § 1, art. 251 § 1 i art. 255 ustawy o rodzinie (zob. paragraf 24 powyżej) mógł rzeczywiście umożliwić skarżącemu uzyskanie naprawienia szkody, tj. ustalenie tożsamości jego ojca biologicznego w drodze badania DNA, niezależnie od istnienia ostatecznego orzeczenia sądowego w tej samej sprawie o ustalenie ojcostwa wydanego w latach 70. XX w. (zob. w szczególności orzecznictwo dotyczące ciężaru dowodu przytoczone w paragrafie 37 powyżej). Wyrok w sprawie *Jevremević*, na który powołuje się Rząd (zob. paragraf 29 powyżej), i w którym Trybunał stwierdził, że jedynym sposobem, za pomocą którego jedna ze skarżących mogła ustalić, czy pozwany jest jej ojcem biologicznym, była droga powództwa cywilnego, również nie ma znaczenia dla niniejszej sprawy, ponieważ chodziło o zwykłe postępowanie w sprawie ojcostwa, w której sąd nie wydał wcześniej ostatecznego orzeczenia. Ponadto art. 279 § 1 ustawy o postępowaniu cywilnym, który był w mocy w czasie, kiedy skarżący miałyby wnieść nowy pozew o ustalenie ojcostwa, stanowił, że sąd cywilny odrzuca pozew jako niedopuszczalny, jeżeli uzna, że sprawa przed nim zawisła została już rozstrzygnięta w drodze ostatecznego orzeczenia sądowego (zob. paragraf 19 powyżej). W tych okolicznościach Trybunałowi nie pozostaje nic innego, jak stwierdzić, że skarżący nie był zobowiązany do

wykorzystania wskazanego przez Rząd sposobu naprawienia szkody, który można by co najwyżej uznać za czysto teoretyczny (zob. orzecznictwo przytoczone w paragrafie 33 powyżej). Trybunał mógłby jednak ponownie rozważyć swoje stanowisko w tej kwestii w przyszłych sprawach, gdyby okazało się, że w tym czasie sądy krajowe zaczęły zapewniać możliwość skutecznego naprawienia szkody osobom znajdującym się w sytuacji podobnej do sytuacji skarżącego.

39. Należy ponadto zauważyć, że w odwołaniu wniesionym do Sądu Konstytucyjnego skarżący podniósł m.in., że odmówiono mu prawa do ustalenia prawdziwej tożsamości jego ojca biologicznego za pomocą badania DNA, co stanowiło naruszenie Konwencji (zob. paragraf 12 powyżej). Mając to na uwadze, a także w świetle art. 18 konstytucji, który stanowi m.in., że prawa człowieka gwarantowane przez zasady „ratyfikowane w umowach międzynarodowych” „stosuje się bezpośrednio” (zob. paragraf 15 powyżej), Trybunał jest zdania, że skarżący rzeczywiście podniósł na szczeblu krajowym istotę skargi, którą następnie wniósł przed Trybunał (zob. orzecznictwo przytoczone w paragrafie 34 powyżej).

40. W świetle powyższego zastrzeżenie Rządu w dwóch kwestiach dotyczące wyczerpania krajowych środków odwoławczych należy oddalić w całości.

3. Inne przesłanki niedopuszczalności

41. Trybunał zauważa, że skarga skarżącego nie jest również w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest ona niedopuszczalna na żadnym innym gruncie. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

42. Skarżący powtórzył swoją skargę, dodając, że sądy krajowe w postępowaniu w sprawie wznowienia wcześniejszego powództwa cywilnego nie uwzględniły w należyty sposób faktu, że dowiedział się on o ostatecznym wyroku dotyczącym ojcostwa jego domniemanego ojca dopiero w ramach postępowania spadkowego po jego śmierci (zob. paragraf 7 powyżej). Odmówienie dziecku prawa do dowiedzenia się, kto jest jego prawdziwym ojcem i odmówienie mu dostępu do nowoczesnych metod badania DNA w celu uzyskania tej wiedzy, było zdaniem skarżącego niedopuszczalne z punktu widzenia Konwencji. Ponadto interes dziecka związany z ustaleniem tożsamości jego rodzica biologicznego nie maleje z upływem czasu. Ostatecznie skarżący utrzymywał, że na szczeblu krajowym najwyraźniej nie istnieje żaden system, który umożliwiałby mu

skorzystanie ze środka kompleksowego naprawienia szkody niezbędnego w jego przypadku.

43. Rząd przyznał, że skarżący nie wiedział o istnieniu wyroku z 1971 r. aż do śmierci swojego domniemanego ojca. Skarżący miał również uprawniony interes w ustaleniu prawdziwej tożsamości swojego ojca biologicznego, gdy umożliwiły to nowe metody badania DNA. Zdaniem Rządu jednak sądy krajowe w przedmiotowej sprawie nie były w stanie rozstrzygnąć materialnej kwestii, czy A rzeczywiście był ojcem biologicznym skarżącego, z uwagi na istniejące ograniczenia czasowe dotyczące wznowienia wcześniejszego postępowania zakończonego w latach 70. XX wieku. Ponieważ obowiązujące terminy ustawowe dawno minęły, sądy rzeczywiście nie miały innego wyboru niż odrzucić wnioski o wznowienie postępowania ze względu na przedawnienie, ponieważ odnośne terminy były zarówno rozsądne pod względem długości, jak i konieczne dla zachowania pewności prawa. Zdaniem Rządu skarżący powinien był zamiast tego wnieść nowe powództwo cywilne na podstawie art. 55 ustawy o rodzinie (zob. paragraf 29 powyżej). Gdyby skorzystał z tego sposobu naprawienia szkody, a następnie spotkał się z odmową możliwości ustalenia tożsamości jego ojca biologicznego za pomocą badania DNA, uzasadniona byłaby wówczas dyskusja, czy pozwane państwo nie spełniło wymogów art. 8 Konwencji. W szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy i wobec braku takiego postępowania Rząd podtrzymał stanowisko, że nie doszło do naruszenia tego postanowienia.

2. Ocena Trybunału

(a) Czy sprawa dotyczy obowiązku pozytywnego, czy ingerencji

44. Trybunał przypomina, że podstawowym celem art. 8 jest ochrona jednostki przed arbitralnym działaniem władz publicznych. Dodatkowo mogą istnieć obowiązki pozytywne nieodłącznie związane ze skutecznym „poszanowaniem” życia prywatnego lub rodzinnego. Obowiązki te mogą obejmować przyjęcie środków mających na celu zapewnienie poszanowania życia prywatnego nawet w sferze stosunków między osobami fizycznymi (zob. *Kroon i Inni p. Niderlandom*, § 31, 27 października 1994 r. Seria A nr 297-C; *Mikulić, op. cit.*, § 57; *Jäggi, op. cit.*, § 33; oraz *Backlund, op. cit.*, § 39). Nie da się jednak dokładnie wytyczyć granicy między pozytywnymi a negatywnymi obowiązkami państwa na podstawie tego postanowienia. Niemniej mające zastosowanie zasady są podobne. W obu kontekstach należy mieć na względzie sprawiedliwą równowagę, jaką winno się osiągnąć między konkurującymi interesami jednostki oraz całego społeczeństwa, oraz w obu kontekstach państwu przysługuje pewien margines swobody (zob. *Keegan p. Irlandii*, § 49, 26 maja 1994 r., Seria A nr 290; oraz *Backlund, op. cit.*, § 39).

45. Trybunał przypomina, że jego zadaniem nie jest zastępowanie właściwych organów krajowych w rozstrzyganiu sporów dotyczących

ojcostwa na szczeblu krajowym, lecz raczej kontrola na podstawie Konwencji decyzji, które organy te podjęły w ramach przyznanego im marginesu swobody (zob. m.in. *Róžański p. Polsce*, nr 55339/00, § 62, 18 maja 2006 r., oraz *Mikulić, op. cit.*, § 59). Trybunał zbada zatem, czy pozwane państwo, zajmując się podjętą przez skarżącego próbą ustalenia tożsamości jego ojca biologicznego za pomocą badania DNA, wywiązało się ze swoich obowiązków pozytywnych wynikające z art. 8 Konwencji (zob. odpowiednio *Backlund, op. cit.*, § 40).

(b) Czy odmowa wznowienia wcześniejszego postępowania cywilnego była zgodna z prawem i realizowała uprawniony cel

46. Trybunał zwraca uwagę, że art. 422 ustawy o postępowaniu cywilnym przewidywał m.in., iż sprawa zakończona ostatecznym orzeczeniem sądu może zostać wznowiona, jeżeli strona danego postępowania dowiedziała się później o nowych faktach lub dowodach, które mogłyby doprowadzić do korzystniejszego wyniku postępowania, gdyby były znane wcześniej (zob. paragraf 20 powyżej, ppkt (viii)). Zgodnie z art. 424 tej samej ustawy wniosek w tej kwestii można było jednak złożyć wyłącznie w terminie pięciu lat od daty, z którą kwestionowane orzeczenie stało się ostateczne (zob. paragraf 21 powyżej). W tych okolicznościach Trybunał uznaje, że chociaż ta szczególna przesłanka uzasadniająca wznowienie mogła zapewniać skarżącemu naprawienie szkody, to jest oczywiste, że z uwagi na termin pięciu lat było to niemożliwe po 1977 r., gdy skarżący miał osiem lat i – według jego wersji okoliczności faktycznych, uznanej przez Rząd (zob. paragraf 43 powyżej) – nadal nie wiedział o wyrokach wykluczających, że A jest jego ojcem biologicznym (zob. paragraf 7 powyżej).

47. Art. 422 ustawy o postępowaniu cywilnym przewidywał również możliwość wznowienia postępowania, jeżeli stronie danego postępowania niezgodnie z prawem odmówiono możliwości udziału w tym postępowaniu (zob. paragraf 20 powyżej, ppkt (i)). Ponadto art. 424 ustawy o postępowaniu cywilnym stanowił, że wniosek w tej kwestii można złożyć w terminie 30 dni od dnia, w którym strona ubiegająca się o wznowienie postępowania otrzymała dane ostateczne orzeczenie (zob. paragraf 21 powyżej). W związku z tym Trybunał pragnie jednak zauważyć, że w orzeczeniu z dnia 9 stycznia 2012 r. Sąd Wyższy w Zrenjaninie orzekł, iż udział skarżącego w przedmiotowym postępowaniu był zapewniony poprzez powołanie opiekuna prawnego, gdyż skarżący był wówczas małoletni, oraz że nie ma również innych dowodów, że sądy w latach 70. XX wieku działały niezgodnie z prawem w toku tego postępowania (zob. paragraf 9 powyżej). W dniu 31 stycznia 2012 r. Sąd Apelacyjny w Nowym Sadzie przychylił się do tego uzasadnienia i dodał, że twierdzenie skarżącego, jakoby dopiero niedawno został on poinformowany o zakwestionowanych wyrokach, nie ma znaczenia, ponieważ w pierwotnym postępowaniu jego prawa zostały należycie zabezpieczone przez powołanie opiekuna prawnego (zob. paragraf

11 powyżej). W tych okolicznościach Trybunałowi nie pozostaje nic innego, jak stwierdzić, że nie ma dowodów wskazujących na arbitralność uzasadnienia Sądu Wyższego w Zrenjaninie lub uzasadnienia Sądu Apelacyjnego w Nowym Sadzie.

48. Trybunał zauważa ponadto, że jeżeli chodzi o wznowienie postępowania już zakończonego ostatecznym wyrokiem sądu, w kontekście ojcostwa lub w innym kontekście z natury rzeczy istnieją poważne potencjalne konsekwencje między innymi pod względem pewności prawa. Trybunał orzekł już również, że terminy w postępowaniach dotyczących ojcostwa w szczególności mają uprawniony cel i służą ochronie interesów domniemanych ojców przed przedawnionymi roszczeniami, zapobiegając w ten sposób ewentualnej niesprawiedliwości, gdyby sądy były zobowiązane do dokonywania ustaleń kwestii faktycznych sprzed wielu lat (zob. *Backlund, op. cit.*, § 43). Ponadto jest oczywiście możliwe, że sądy krajowe mogą zgodnie z prawem odmówić wznowienia postępowania z innych powodów, niezwiązanych z terminami, jeżeli powody te zostaną we właściwy sposób uznane za nieuzasadnione.

49. W świetle powyższego Trybunał stwierdza, że udzielona przez serbskie organy sądowe odmowa wznowienia postępowania cywilnego zakończonego w latach 70. ubiegłego wieku była zarówno zgodna z prawem, jak i realizowała uprawnione cele polegające na zapewnieniu pewności prawa i ochronie praw innych osób. Trybunał musi zatem ustalić, czy odmowa była proporcjonalna w rozumieniu art. 8 Konwencji.

(c) Czy osiągnięto sprawiedliwą równowagę

(i) Zasady ogólne

50. Przy podejmowaniu decyzji co do zgodności z art. 8 Konwencji Trybunał musi ustalić, czy w świetle okoliczności faktycznych danej sprawy państwo osiągnęło sprawiedliwą równowagę między konkurującymi prawami i interesami. Oprócz wyważenia interesów jednostki względem ogólnego interesu całego społeczeństwa konieczne jest również wyważenie konkurujących interesów prywatnych. W związku z tym należy zauważyć, że zawarte w art. 8 Konwencji wyrażenie „każdy” ma zastosowanie zarówno do dziecka, jak i do domniemanego ojca. Z jednej strony ludzie mają prawo poznać swoje pochodzenie, które to prawo wynika z szerokiej interpretacji zakresu pojęcia życia prywatnego (zob. *Odièvre, op. cit.*, § 42). W istocie osoby dążące do ustalenia tożsamości swoich wstępnych mają żywotny interes, chroniony przez Konwencję, związany z uzyskaniem informacji niezbędnych do ujawnienia prawdy o ważnym aspekcie swojej tożsamości osobistej i wyeliminowania wszelkich wątpliwości w tym zakresie (zob. *Mikulić, op. cit.*, § 64–65; *Jäggi, op. cit.*, § 38). Z drugiej strony nie można zlekceważyć interesu domniemanego ojca, który to interes polega na chronieniu go przed roszczeniami dotyczącymi faktów sprzed wielu lat.

Oprócz tego konfliktu interesów w grę mogą wchodzić inne interesy, takie jak interesy osób trzecich, przede wszystkim rodziny do mniemanego ojca, oraz ogólny interes pewności prawa (zob. *Backlund, op. cit.*, § 46). Ponadto, jeśli chodzi o prawo zmarłego do poszanowania jego życia prywatnego, Trybunał pragnie przypomnieć, że na życie prywatne zmarłego, od którego ma zostać pobrana próbka DNA, nie może mieć negatywnego wpływu wniosek o pobranie tej próbki złożony po jego śmierci (zob. np. *Jäggi, op. cit.*, § 42).

51. Przeprowadzając „test równowagi interesów” w ramach badania spraw dotyczących na przykład ograniczeń we wnoszeniu pozwów o ustalenie ojcostwa, Trybunał wziął pod uwagę szereg czynników. Istotny jest na przykład konkretny moment, w którym skarżący dowiedział się o realiach biologicznych. Trybunał zbada zatem, czy okoliczności uzasadniające konkretny pozew o ustalenie ojcostwa występowały przed upływem lub po upływie mającego zastosowanie terminu (zob. np. *Mizzi p. Malcie*, nr 26111/02, § 109–111, ETPCz 2006-I (fragmenty), oraz *Shofman p. Rosji*, nr 74826/01, § 40 i 43, 24 listopada 2005 r., w sprawie zaprzeczenia ojcostwa). Ponadto Trybunał zbada, czy istnieje alternatywny środek naprawienia szkody w przypadku przedawnienia przedmiotowego postępowania. Obejmowałoby to na przykład dostępność skutecznych krajowych środków odwoławczych służących zapewnieniu wznowienia biegu terminu (zob. np. *Mizzi, op. cit.*, § 111) lub wyjątki od obowiązywania terminu w sytuacjach, w których dana osoba dowiaduje się o realiach biologicznych po upływie tego terminu (zob. *Shofman, op. cit.*, § 43; oraz *Backlund, op. cit.*, § 47).

52. Miarą powyższych czynników, jest to, czy dopuszczono, by domniemanie prawne miało pierwszeństwo przed realiami biologicznymi i społecznymi, a jeśli tak, to czy w przedmiotowych okolicznościach jest to zgodne – biorąc pod uwagę pozostawiony państwu margines swobody – z obowiązkiem zapewnienia skutecznego „poszanowania” życia prywatnego i rodzinnego, przy uwzględnieniu ustalonych faktów i woli zainteresowanych (zob. *Kroon i Inni, op. cit.*, § 40). Na przykład Trybunał ustalił, że rygorystyczne terminy przedawnienia lub inne przeszkody w podejmowaniu działań kwestionujących ojcostwo, które mają zastosowanie niezależnie od tego, czy domniemany ojciec wiedział o okolicznościach budzących wątpliwości co do jego ojcostwa, bez żadnych wyjątków, stanowią naruszenie art. 8 Konwencji (zob. *Shofman, op. cit.*, § 43–45; *Mizzi, op. cit.*, § 80 i 111–113; oraz *Backlund, op. cit.*, § 48).

53. Trybunał uważa, że powyższe rozważania mają również szerokie zastosowanie odpowiednio w kontekście obowiązków pozytywnych w niniejszej sprawie, w której skarżący dążył do wznowienia wcześniejszego postępowania, zamiast wnieść nowy pozew o ustalenie ojcostwa (zob. odpowiednio *Paulik p. Słowacji*, nr 10699/05, § 44–47, ETPCz 2006-XI (fragmenty); *Tavli p. Turcji*, nr 11449/02, § 32–38, 9 listopada 2006 r.; oraz

Jäggi, op. cit., § 36–44). Trybunał przypomina ponadto, że w każdym razie wybór środków mających zapewnić przestrzeganie art. 8 w sferze stosunków między osobami fizycznymi wchodzi co do zasady w zakres swobody układających się państw. Istnieją oczywiście różne sposoby zapewnienia „poszanowania życia prywatnego”, a charakter obowiązku państwa będzie zależał od konkretnego aspektu życia prywatnego, którego dotyczy sprawa (zob. *Odièvre, op. cit.*, § 46; *X i Y p. Niderlandom*, § 24, Seria A nr 91, 26 marca 1985 r.; oraz *Backlund, op. cit.*, § 49).

(ii) Zastosowanie tych zasad w niniejszej sprawie

54. W odniesieniu do niniejszej sprawy i w świetle powyższych rozważań Trybunał zauważa, po pierwsze, że skarżący próbował ustalić tożsamość swojego ojca biologicznego, co uznano za żywotny interes, który jest chroniony Konwencją i który nie znika wraz z upływem czasu (zob. *Jäggi, op. cit.*, § 40, oraz *Mifsud p. Malcie*, nr 62257/15, § 60 *in fine*, 29 stycznia 2019 r.). Po drugie, skarżący dowiedział się o ostatecznym wyroku dotyczącym swojego pochodzenia w roku 2011 lub 2012, kilkadziesiąt lat po upływie mającego zastosowanie terminu na wznowienie przedmiotowego postępowania (zob. paragrafy 7 i 46 powyżej), ale następnie, w dniu 4 stycznia 2012 r., w ciągu najwyżej roku, a być może znacznie wcześniej, złożył wniosek o wznowienie postępowania (zob. paragrafy 7–8 powyżej; por. odpowiednio *Silva i Mondim Correia p. Portugalii*, nr 72105/14 i 20415/15, § 68, 3 października 2017 r., w których to sprawach skarżący czekali odpowiednio 50 i 26 lat po osiągnięciu pełnoletności z wniesieniem pozwu o ustalenie ojcostwa). W niniejszej sprawie skarżący nie miał też – pomimo swojej szczególnej sytuacji – prawnej możliwości przedłużenia terminu na złożenie wniosku o wznowienie postępowania (zob. paragrafy 20–21 oraz orzecznictwo przytoczone w paragrafie 51 powyżej). Po upływie wspomnianego terminu prawo krajowe nie pozwalało zatem na uwzględnienie istotnych elementów konkretnej sytuacji skarżącego ani na wyważenie istotnych interesów. Po trzecie, jak już wskazano powyżej, na życie prywatne osoby zmarłej – czyli w niniejszej sprawie domniemanego ojca biologicznego skarżącego – od której musiano by pobrać próbkę DNA, nie mógł mieć negatywnego wpływu wniosek o pobranie tej próbki złożony po śmierci tej osoby (zob. orzecznictwo przytoczone w paragrafie 50 *in fine* powyżej). Po czwarte, z akt sprawy nie wynika, jakie byłoby stanowisko rodziny zmarłego w odniesieniu do badania DNA, a Trybunał nie zamierza spekulować w tej konkretnej kwestii. W każdym razie skarga skarżącego w niniejszej sprawie dotyczyła odmówienia mu możliwości dowiedzenia, że A był rzeczywiście jego ojcem biologicznym. Według bowiem wiedzy skarżącego fakt ten nie budził wątpliwości aż do 2011 lub 2012 r., a od tamtej pory skarżący stale dążył do uzyskania pewności co do swojej tożsamości osobistej. Rzeczywiście o ile jest zrozumiałe, że A został zarejestrowany jako ojciec skarżącego tuż po jego urodzeniu, ponieważ w tamtym czasie

pozostawał w związku małżeńskim z matką skarżącego, o tyle nawet w aktach urodzenia wydanych znacznie później, w latach 2014 i 2019, A nadal figurował jako ojciec skarżącego (zob. paragrafy 5 i 14 powyżej). Ponadto z powodów wskazanych w ramach badania zastrzeżenia dotyczącego niewyczerpania (zob. paragraf 38 powyżej) Trybunał nie może zaakceptować argumentu Rządu, że skarżący powinien był wnieść nowe powództwo cywilne na podstawie art. 55 ustawy o rodzinie (zob. paragraf 43 powyżej).

55. W świetle powyższych rozważań Trybunał jest zdania, że zachowanie pewności prawa samo w sobie nie może wystarczać do pozbawienia skarżącego prawa do ustalenia swojego pochodzenia (zob. odpowiednio *Jäggi, op. cit.*, § 43). Co więcej, sam Rząd przyznał w swoich uwagach, że sądy krajowe w przedmiotowej sprawie nie były w stanie rozstrzygnąć materialnej kwestii, czy A rzeczywiście był ojcem biologicznym skarżącego, z uwagi na istniejące ograniczenia czasowe dotyczące próby wznowienia wcześniejszego postępowania (zob. paragraf 43 powyżej). Wynika z tego, że, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy i nadrzędny interes skarżącego, władze serbskie, niezależnie od przyznanego im w tym kontekście marginesu swobody, nie zapewniły mu poszanowania jego życia prywatnego, co gwarantuje Konwencja (por. np. i odpowiednio *A.L. p. Polsce*, nr 28609/08, 18 lutego 2014 r. oraz *R.L. i Inni p. Danii*, nr 52629/11, 7 marca 2017 r., w przypadku których stwierdzenie braku naruszenia art. 8 opierało się w dużej mierze na analizie tego, co leżało w najlepszym interesie dzieci, które nie były skarżącymi w tych sprawach).

56. W związku z tym w bardzo szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy doszło do naruszenia art. 8 Konwencji. Jest oczywiście zrozumiałe, że przypadku skarg dotyczących delikatnych i istotnych kwestii, takich jak te podniesione przez skarżącego w niniejszej sprawie, w grę wchodzi różne konkurujące interesy i konieczne będzie ich wyważenie. To z kolei może – w zależności od szczególnych okoliczności – skłonić Trybunał do przyjęcia odmiennych wniosków w tych sprawach, o ile są one zgodne z ogólnymi zasadami przedstawionymi w paragrafach 50–53 powyżej.

II. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

57. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

58. Skarżący domagał się odszkodowania za poniesioną szkodę niemajątkową, pozostawiając jednak stosowną wysokość kwoty uznaniu Trybunału.

59. Rząd zakwestionował to roszczenie.

60. Mając na uwadze m.in. art. 426 ustawy o postępowaniu cywilnym z 2011 r., zgodnie z którym postępowanie cywilne może zostać wznowione, jeżeli sąd wyda orzeczenie, „w którym stwierdzono naruszenie praw człowieka istotne dla korzystniejszego wyniku danego postępowania” (zob. paragraf 22 powyżej), Trybunał uznaje, że w okolicznościach niniejszej sprawy stwierdzenie naruszenia art. 8 Konwencji stanowi samo w sobie wystarczające słuszne zadośćuczynienie szkody niemajątkowej poniesionej przez skarżącego (zob. także *Jäggi, op. cit.*, § 55).

B. Koszty i wydatki

61. Ponieważ skarżący nie zgłosił żadnego roszczenia z tytułu kosztów i wydatków poniesionych w kraju albo przed Trybunałem, Trybunał nie jest zobowiązany do zasądzenia odszkodowania z tego tytułu.

Z POWYŻSZYCH WZGLĘDÓW TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 8 Konwencji;
3. *uznaje*, że stwierdzenie naruszenia stanowi samo w sobie wystarczające słuszne zadośćuczynienie za szkody niemajątkowe poniesione przez skarżącego.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie dnia 16 czerwca 2020 r., zgodnie z Regulą 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Andrea Tamietti
Kancierz

Jon Fridrik Kjølbro
Przewodniczący